FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT JEAN MISCHO
fremsat den 11. februar 1988

Høje Domstol.

1. Under en løbende licitation med henblik på udbud til salg af olivenolie, som det græske interventionsorgan lå inde med, fik selskabet Inter-Kom tilslag for ca. 8 000 tons olie. Et parti på 2 423 tons bomolie blev tildelt selskabet ved afgørelse af 7. september 1983. Interventionsorganet opfordrede sagsøgeren til at hjemtage det nævnte parti senest den 6. december 1983 i henhold til artikel 13, stk. 1, som ændret[1] ved forordning nr. 2960/77 om de nærmere regler for salg af olivenolie fra interventionsorganerne[2]. Denne artikel bestemmer, at hvis den pågældende køber har fået tilslag for en mængde på over 3 000 tons, skal hjemtagelsen være afsluttet senest på halvfemsindstyvendedagen efter modtagelsen af resultatet af hans deltagelse i licitationen.

2. Artikel 15 i samme forordning bestemmer:

»Såfremt hjemtagelsen af olien ikke er afsluttet på den i artikel 13, stk. 1, fastsatte dato:

a) forbliver olien oplagret på køberens egen risiko;

b) betaler køberen interventionsorganet en lagergodtgørelse, der beregnes på grundlag af den endnu ikke hjemtagne mængde samt et beløb, der skal fastsættes, for hver periode på 30 dage eller hver brøkdel heraf, hvori mængden yderligere oplagres.«

3. Indladningen af partiet på 2 423 tons påbegyndtes fredag den 2. december 1983. Den blev afbrudt samme dag kl. 15.30 på grund af »en uventet forværring af vejrforholdene«. Lørdag den 3. og søndag den 4. december 1983 var arbejdsfri dage. Mandag den 5. december mellem kl. 16 og 20 blev leveringen stillet i bero på grund af en strømafbrydelse. Det bemærkes, at såvel elektricitetsselskabet som den virksomhed, hvor olien var oplagret, hører under den græske stat. Der var en ny afbrydelse i strømforsyningen i fire timer den 6. december 1983. Følgelig blev 882 642 tons olie først hjemtaget den 7. december 1983, det vil sige efter udløbet af den fastsatte frist.

4. Det græske interventionsorgan afkrævede som følge heraf Inter-Kom et beløb på 1 371 620 DR i lagergodtgørelse under henvisning til artikel 15 i forordning nr. 2960/77.

1 — Forordningens artikel 13 er blevet ændret ved Kommissionens forordning nr. 883/79 af 3. maj 1979 om ændring af forordning nr. 2960/77 (EFT L 111 af 4.5.1979, s. 16), og ved Kommissionens forordning nr. 2041/83 af 22. juli 1983 om sjette ændring af forordning nr. 2960/77 (EFT L 200 af 23.7.1983, s. 25).

2 — EFT L 348 af 30.12.1977, s. 46.

5. Denne afgørelse blev anfægtet ved de nationale retter. I første instans dømtes den græske stat til at frigive det tilbageholdte beløb med den begrundelse, at forsinkelsen ved indladningen og modtagelsen af varen skyldtes uforudselige begivenheder, som Inter-Kom ikke havde haft nogen indflydelse på, og fordi den græske stat ikke havde været i stand til at levere den solgte genstand til køberen gennem det selskab, der var befuldmægtiget til at opfylde kontrakten. Denne dom blev indanket for Appelretten i Athen, Første Afdeling, som har forelagt Domstolen fire spørgsmål, som jeg vil nævnte, efterhånden som jeg kommer til dem.

6. Ved denne gennemgang går jeg ud fra, at der faktisk forelå en overskridelse af fristen. Dette er tilfældet, hvis det græske interventionsorgans afgørelse af 7. september 1983 om at tildele Inter-Kom partiet på 2 423 tons nåede frem til selskabet samme dag. Da fristen på 90 dage derefter begyndte at løbe den 8. september 1983 kl. 0.00, udløb den den 6. december 1983 ved midnat. Dette fremgår af artikel 3, stk. 1, og stk. 2, litra b), i Rådets forordning nr. 1182/71 af 3. juni 1971 om fastsættelse af regler om tidsfrister, datoer og tidspunkter (EFT 1971 II, s. 311). Problemet med den uoverensstemmelse, der synes at være mellem den græske version og alle de andre sproglige versioner af denne forordning med hensyn til spørgsmålet om fristens begyndelsestidspunkt, må efter min opfattelse løses ved at vælge disse andre versioner. Dels er alle de forskellige sproglige versioner nemlig autentiske, og en fortolkning af en EF-retlig bestemmelse kan derfor først ske efter en sammenligning af de sproglige versioner (Cilfit-dommen af 6. oktober 1982, sag 283/81, Sml. s. 3415, 3430, præmis 18). Dels har Grækenland først tiltrådt Fællesskabet efter udstedelsen af denne forordning; følgelig kan der kun være tale om en oversættelsesfejl, når den græske version af bestemmelsen adskiller sig fra den, der blev offentliggjort i 1971 og siden da har været opretholdt på de andre sprog.

Det første spørgsmål

7. Appelretten, Athen, har først forelagt spørgsmålet om, hvad udtrykket »på køberens egen risiko« i artikel 15, litra a), i forordning nr. 2960/77 betyder.

8. Jeg er ikke i besiddelse af oplysninger, som gør det muligt at drage den slutning, at dette udtryk har en anden betydning i fællesskabsretten end den, den har i de nationale retsordener. Dette indebærer derfor, at såfremt den olie, der er givet tilslag for, skulle blive ødelagt eller forringet efter udløbet af den frist, der er fastsat for hjemtagelsen, skal køberen ikke desto mindre betale hele den aftalte pris.

9. Eftersom det ikke er blevet gjort gældende, at noget sådant er sket i den foreliggende sag, kan den omhandlede bestemmelse ikke spille nogen rolle ved afgørelsen af hovedsagen.

10. Jeg skal derfor foreslå, at det første spørgsmål besvares således:

»Udtrykket 'på køberens egen risiko' i artikel 15, litra a), i forordning nr. 2960/77 betyder, at hvis varen skulle blive ødelagt eller forringet, efter at fristen for hjemtagelsen er

udløbet, skal køberen ikke desto mindre betale hele den aftalte pris.«

11. Spørgsmålet om, hvorvidt reglen i artikel 15, litra a), kan finde anvendelse, selv om køberen ikke var ansvarlig for den forsinkede hjemtagelse af varen, henhører under en fortolkning, ikke af litra a), men af den indledende sætning i artikel 15 (»såfremt hjemtagelsen af olien ikke er afsluttet på den... fastsatte dato«). Dette problem behandles i det andet og det fjerde spørgsmål, som jeg nu vil undersøge.

Det andet og det fjerde spørgsmål

12. Den nationale ret har for det andet spurgt, om køberen også »hæfter for indtrufne begivenheder, som han ikke kan anses for ansvarlig for, f. eks. begivenheder som de i denne sag omhandlede, det vil sige dårligt vejr efter strømafbrydelse hos Elaiourgiki, som skulle opfylde kontrakten«. Med det fjerde spørgsmål ønsker den oplyst, hvem af de to kontraherende parter der under disse omstændigheder må bære ansvaret for forsinkelsen, og hvad retsvirkningerne heraf er.

13. Ved besvarelsen af disse spørgsmål må formålet med artikel 15 i ovennævnte forordning efter min mening tages som udgangspunkt. Det er udtrykt i fjortende betragtning til forordning nr. 2960/77, som er affattet således:

»For at sikre, at den solgte olie afsættes hurtigt, bør der dels fastsættes et tidspunkt, [fra] hvilket den solgte olie skal stilles til køberens rådighed, dels fastsættes en frist for afslutning af hjemtagelsen af denne olie; det bør endvidere fastsættes, at køberen bærer konsekvenserne af en forsinkelse af hjemtagelsen«.

14. Det drejede sig altså om at tilskynde tilslagsmodtagerne til at hjemtage olien inden for den fastsatte frist ved hjælp af sanktionerne i artikel 15. Men samtidig og med henblik herpå har fællesskabslovgiver fastsat det tidspunkt, fra hvilket den solgte olie skal stilles til køberens rådighed. Således bestemmer artikel 13, stk. 1, andet punktum, at »hjemtagelsen kan påbegyndes, når det i artikel 12, stk. 1, omhandlede foreløbige beløb er betalt«. Fra dette tidspunkt skal det sælgende organ derfor være i stand til at levere varen.

15. Heraf følger, at såfremt leveringen kun kan ske ved hjælp af tekniske anlæg såsom pumper, skal det sælgende organ sikre, at disse anlæg kan fungere, for at køberen faktisk kan gøre brug af sin *ret* til hjemtagelse af varen.

16. I de perioder, hvor disse anlæg ikke fungerer, f. eks. på grund af strømafbrydelse, er det sælgeren, som ikke er i stand til at opfylde sin forpligtelse til at stille varen »til rådighed«. Det er derfor ham, der bærer ansvaret for en forsinkelse, der skyldes sådanne hændelser.

17. Dette ansvar er særlig klart, når de ansvarlige for kooperativet, som det er blevet godtgjort, i forvejen er blevet underrettet om strømafbrydelserne og har givet deres

samtykke hertil, men har forsømt at underrette Inter-Kom herom.

18. Med hensyn til afbrydelsen af indladningen på grund af dårligt vejr går jeg i mangel af nærmere oplysninger ud fra, at denne hændelse ikke har givet anledning til strømafbrydelse, men at havet var så oprørt, at skibets bevægelser som følge heraf gjorde enhver indladning umulig.

19. Hvis det forholder sig således, satte denne begivenhed ikke sælgeren ude af stand til at levere varen, men forhindrede køberen i at fortsætte hjemtagelsen.

20. Der opstår derfor et dobbelt problem:

— kan force majeure tages i betragtning i forbindelse med artikel 15 i forordning nr. 2960/77?

— kan den storm, som fandt sted, betragtes som et tilfælde af force majeure?

21. Med hensyn til det første aspekt af problemet deler jeg den holdning, Kommissionen har givet udtryk for i afsnit B, punkt 2, i sit indlæg, hvorefter force majeure — selv om en bestemmelse herom ikke udtrykkeligt figurerer i teksten — kan anerkendes på betingelse af, at den ikke er i modstrid med formålet med de pågældende bestemmelser.

22. Kommissionen har efter min opfattelse ret, når den anfører, at den omtvistede bestemmelses »ratio legis« er at sikre en normal afsætning af de oplagrede varer for at forhindre overfyldte lagre. En usædvanlig forsinkelse hos en tilslagsmodtager kan ikke bringe dette formål i alvorlig fare. Der bør derfor — i princippet — kunne tages hensyn til force majeure. Således må man givetvis anerkende, at der forelå force majeure, hvis det skib, der skulle tage imod varen, var blevet ødelagt ved en brand, da det ankom til havnen i Eleusis.

23. Alle tilfælde af force majeure er imidlertid ikke så klare, og det er derfor nødvendigt at henvise til de kriterier, der i den forbindelse er opstillet af Domstolen. Det følger af disse, at begrebet force majeure, selv om det ikke forudsætter absolut umulighed, dog indebærer et krav om, at grunden til, at den pågældende handling ikke er udført er ganske usædvanlige og uforudselige omstændigheder, som den, der påberåber sig dem, ikke har nogen indflydelse på, og hvis virkninger ikke kunne være undgået trods al udvist agtpågivenhed (jfr. senest dommen af 27. oktober 1987, sag 109/86, Ioannis Theodorakis mod den græske stat, præmis 7, Sml. s. 4319).

24. Dårligt vejr er ganske vist en omstændighed, som den, der påberåber sig det, ikke har nogen indflydelse på, men i hvilket omfang er det uforudseligt?

25. Burde en klog og forsigtig erhvervsdrivende, som ville laste i Elefsis-bugten i begyndelsen af december have taget den mulighed i betragtning, at der kunne forekomme atmosfæriske forstyrrelser af et sådant omfang, at det umuliggjorde indladning og som følge heraf have sat lidt længere tid af til indladningen? Eller er sådanne forstyrrelser tværtimod helt usædvanlige på dette sted og på dette tidspunkt af året, så-

ledes at det ville være urimeligt at forlange, at den erhvervsdrivende skulle tage denne mulighed i betragtning?

26. Det er klart, at det ikke tilkommer De Europæiske Fællesskabers Domstol, men Appelretten i Athen, som skal tage stilling til sagens realitet, at besvare dette spørgsmål.

27. Det er imidlertid ikke udelukket, at Appelretten når til den konklusion, at de to strømafbrydelser varede lige så længe som hele overskridelsen af fristen, og at det derfor ikke er nødvendigt at undersøge, om vejret var en usædvanlig og uforudselig begivenhed under omstændigheder som dem, der foreligger i denne sag.

28. Ud fra disse betragtninger skal jeg foreslå, at det andet og det fjerde spørgsmål besvares således:

»Køberen bør ikke bære konsekvenserne af en forsinkelse ved hjemtagelsen af varen, når forsinkelsen skyldes en strømafbrydelse, som midlertidigt har sat sælgeren ude af stand til at levere varen, eller en periode med dårligt vejr, der kan betragtes som et tilfælde af force majeure.«

Det tredje spørgsmål

29. Den nationale ret har endvidere forelagt det spørgsmål: »Hvilke konsekvenser det i henhold til de nævnte bestemmelser har for køberen, at han først begyndte at indlade varen 4 dage før udløbet af fristen på 90 dage?«

30. Kommissionen har ubestrideligt ret, når den vedrørende dette spørgsmål gør gældende, at »fristerne er fastsat for at blive brugt, og at de erhvervsdrivende kan have legitime grunde til at bestemme, at de først vil overholde deres forpligtelser kort tid før udløbet af de fastsatte frister«.

31. Køberen skal imidlertid beregne den tid, der skal til for at foretage hjemtagelsen af varen uden at overskride fristen, meget omhyggeligt.

32. Afgørelsen af den sag, som er indbragt for Appelretten, Athen, afhænger derfor af, om de 4 dage, som tilslagsmodtageren har sat af til indladningen, under normale omstændigheder, det vil sige uden strømafbrydelser og storm (for så vidt som Appelretten anerkender, at en del af forsinkelsen skyldtes stormen, og at denne ikke var forudselig), var tilstrækkeligt til at gennemføre hjemtagelsen af en sådan mængde olie.

33. Umiddelbart synes dette at være tilfældet. Det bestrides nemlig ikke, at kooperativet trods strømafbrydelsen i fire timer i løbet af den 6. december 1983 leverede 713 086 kg. olie til Inter-Kom. Ved denne sags slutning var der ifølge den græske regering en mængde på 882 642 kg. olie tilbage i tanken, som først blev udtaget den

følgende dag, det vil sige den 7. december 1983. Teknisk var det derfor i hvert fald muligt at hjemtage 882 tons olie om dagen. Heraf følger, at indladningen af en mængde på 2 423 tons kunne gennemføres ske på lidt under 3 dage.

34. Da Domstolen imidlertid ikke under en præjudiciel sag kan afgøre et konkret spørgsmål i hovedsagen, skal jeg foreslå, at det tredje spørgsmål besvares således:

»I henhold til artikel 13, stk. 1, i forordning nr. 2960/77 er det tilstrækkeligt, at køberen påbegynder hjemtagelsen af olien på et sådant tidspunkt, at indladningen — under normale forhold — kan afsluttes før fristens udløb.«

Konklusion

35. Sammenfattende vil jeg foreslå følgende besvarelse af de spørgsmål, der er forelagt af Appelretten, Athen:

»1) Udtrykket 'på køberens egen risiko' i artikel 15, litra a), i forordning nr. 2960/77 betyder, at hvis varen skulle blive ødelagt eller forringet, efter at fristen for hjemtagelsen er udløbet, skal køberen ikke desto mindre betale hele den aftalte pris.

2) Køberen bør ikke bære konsekvenserne af en forsinkelse ved hjemtagelsen af varen, når forsinkelsen skyldes en strømafbrydelse, som midlertidigt har sat sælgeren ude af stand til at levere varen, eller en periode med dårligt vejr, der kan betragtes som et tilfælde af force majeure.

3) I henhold til artikel 13, stk. 1, i forordning nr. 2960/77 er det tilstrækkeligt, at køberen påbegynder hjemtagelsen af olien på et sådant tidspunkt, at indladningen — under normale forhold — kan afsluttes før fristens udløb.«